

*Μαρία Δημάκη-Ζώρα: Θεατρικές σελίδες –
Μελέτες για την Νεοελληνική Δραματουργία
και το Θέατρο για κοινό ανήλικων θεατών,
Ηρόδοτος 2018 και
Η Νεοελληνική Δραματουργία στις κορυφές του
«Παρνασσού» - Θέατρο και Πολιτισμός στην Αθήνα
του 19^{ου} και του 20^{ου} αιώνα,
Εκδ. Φιλολογικού Συλλόγου Παρνασσού 2021*

Μαίρη Στασινοπούλου

Περίληψη: Οι μελέτες και τα κείμενα που περιλαμβάνονται στα δύο συγγράμματα της ακαδημαϊκής καθηγήτριας Μ. Δημάκη-Ζώρα αποτελούν μια σημαντική καταγραφή έργων της Νεοελληνικής Δραματουργίας καθώς και της συμβολής των συγγραφέων τους στα ελληνικά γράμματα και τον πολιτισμό. Στο πρώτο βιβλίο που παρουσιάζεται συγκαταλέγονται μελέτες αφιερωμένες στο θέατρο για ανήλικους θεατές και ιδιαίτερα στην ελληνική πρωτότυπη δραματουργία του είδους. Στο δεύτερο βιβλίο, αναδεικνύεται το έργο της προώθησης της εγχώριας δραματουργίας από τον φιλολογικό σύλλογο «Παρνασσός», η οργάνωση δραματουργικών διαγωνισμών και η πολύπλευρη προσφορά του στα πολιτιστικά τεκταινόμενα της Αθήνας του 19^{ου} και του 20^{ου} αιώνα.

Λέξεις-κλειδιά: Νεοελληνική Δραματουργία, Θέατρο για ανήλικο κοινό, φιλολογικός σύλλογος «Παρνασσός», δραματουργικοί διαγωνισμοί

Θεατρικές σελίδες - Μελέτες για την Νεοελληνική Δραματουργία και το Θέατρο για κοινό ανήλικων θεατών, Ηρόδοτος 2018

Η Μαρία Δημάκη-Ζώρα, αναπληρώτρια καθηγήτρια του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αθηνών, με γνωστικό αντικείμενο «Νεοελληνική Δραματουργία και Πολιτισμός», έχοντας εκπονήσει ενδελεχείς έρευνες αναφορικά με τη νεοελληνική δραματουργία και το θέατρο για ανήλικους θεατές εξέδωσε το 2018 τις *Θεατρικές Σελίδες*. Στις μελέτες αυτές (άρθρα επιστημονικών περιοδικών και ανακοινώσεις συνεδρίων) το ενδιαφέρον εστιάζει στο επίπεδο της δραματουργίας και της σκηνικής πράξης καθώς και της σύνδεσης του Θεάτρου με την πολιτιστική ατμόσφαιρα της εποχής. Στα κεφάλαια τα οποία αφορούν στο θέατρο για ανήλικο κοινό γίνεται επιστημονική διερεύνηση ως προς την οπτική των παραστάσεων, δεδομένου ότι σχετίζεται άμεσα με την πρωτοβάθμια εκπαίδευση όπου και ανήκει το μεγαλύτερο μέρος του κοινού αυτού του είδους θεάτρου.

Στο πρώτο κεφάλαιο -το μόνο που συνοψογράφει με τον καθηγητή της Νεοελληνικής Φιλολογίας Π. Δ. Μαστροδημήτρη- γίνεται μια καταγραφή της θεματολογίας που απασχολεί τη σάτιρα λογοτεχνών και δραματουργών του 19^{ου} αιώνα, της Παλαιάς Αθηναϊκής Σχολής. Αναδύεται το πως ο καυστικός λόγος της σάτιρας έπαιξε σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης. Από τα έργα, ο αναγνώστης/θεατής μπορεί να εντοπίσει τα όχι και τόσο «διαυγή» γεγονότα της ελληνικής Ιστορίας, καθώς και τα «κακώς κείμενα» της πολιτικής σκηνής από ιδρύσεως του πρώτου ανεξάρτητου ελληνικού κράτους.

Στο δεύτερο κεφάλαιο καταγράφονται οι απόψεις του Γρηγόριου Ξενόπουλου, για την ποιητική των λογοτεχνών της Παλαιάς Αθηναϊκής Σχολής, κυρίως στο διάστημα 1892-1910. Επιχειρείται μια κριτική στις κριτικές του Γ. Ξενόπουλου, ιδιαίτερα σε όσες εντοπίζουν τις διαφορές της Παλαιάς με τη Νέα Αθηναϊκή Σχολή, με έμφαση στα έργα του Δ. Βερναρδάκη και του Σ. Βασιλειάδη, σε μισ εποχή που η γλώσσα προσπαθούσε να βρει ένα στέρεο έδαφος μεταξύ καθαρεύουσας και δημοτικής.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται μια συγκριτική μελέτη δύο έργων που τα χωρίζουν σχεδόν εκατό χρόνια. Πρόκειται για την τραγωδία *Φαύστα* του Δ. Βερναρδάκη και την ομώνυμη παρωδία του Μ. Μποσταντζόγλου. Επισημαίνονται τα στοιχεία και τα γεγονότα της τραγωδίας όπως παρωδήθηκαν από τον Μ. Μποσταντζόγλου.

Στο τέταρτο κεφάλαιο εξετάζονται τα παρακειμενικά στοιχεία των θεατρικών έργων, εν προκειμένω οι πρόλογοι, στους οποίους οι συγγραφείς του 19^{ου} αιώνα συνήθιζαν να καταθέτουν τις θεωρητικές τους τοποθετήσεις για τις συγγραφικές τάσεις της εποχής και την οριοθέτηση του νεοελληνικού δράματος. Πολλοί δε εξ αυτών, αποτελούν αισθητικά δοκίμια-μανιφέστα καθώς και τεκμήρια διαμόρφωσης των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του ελληνικού κράτους.

Στο πέμπτο κεφάλαιο, με αφορμή το έργο *Το δαχτυλίδι της μάνας* του Γιάννη Καμπύση, γίνεται μνεία στα θεατρικά και μουσικά έργα που είναι εμπνευσμένα από την εθνική δημοτική ποίηση, τη δεκαετία του 1880, την εποχή που «γέννησε» τα νέα είδη θεάτρου, το κωμειδύλιο και το δραματικό ειδύλλιο.

Το έκτο κεφάλαιο αναφέρεται στη διαδρομή που διάνυσε το πρωτογενές υλικό από τη Μυθολογία και την Ιστορία ως τη μετάπλάσή του από τον Νίκο Καζαντζάκη σε δραματοουργία, παρουσιάζοντας τη θεωρία και τη φιλοσοφία του συγγραφέα όπως αναπτύσσεται στην *Ασκητική* του. Η μελέτη καταγίνεται με την τέχνη του Ν. Καζαντζάκη να μετατρέπει την ιστορική πραγματικότητα σε θεατρική αλήθεια.

Στο έβδομο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στους Έλληνες θεατρικούς συγγραφείς της γενιάς 1945-1975 που «συνομίλησαν» με τον μύθο των Ατρείδων. Οι συγγραφείς με αφετηρία τα πρόσωπα του οίκου των Ατρείδων στηλιτεύουν τη σύγχρονή τους πραγματικότητα και αλληγορούν άλλοτε σε φιλοσοφικό και άλλοτε σε πολιτικό επίπεδο.

Με αφορμή το αδημοσίευτο έργο της ποιήτριας της γενιάς της Θεσσαλονίκης Ζωής Καρέλη *Μαρία*, γίνεται αναφορά στη στοχαστική διάθεση και στις υπαρξιακές-φιλοσοφικές αναζητήσεις της δραματοουργίας της. Προσεγγίζονται παράλληλα θεατρικά κείμενα που αφορούν στη γυναικεία χειραφέτηση και σε συναφή θέματα. Στο τέλος του όγδοου κεφαλαίου ενσωματώνεται το θεατρικό έργο *Μαρία*, όπως παραχωρήθηκε στη συγγραφέα από προσωπικό αρχείο.

Στο ένατο κεφάλαιο γίνεται αναφορά της συμβολής του Γ. Ξενόπουλου στο Θέατρο για ανήλικους θεατές. Αναλύονται ακροθιγώς τα θεατρικά του έργα καθώς και οι θεωρητικές του

τοποθετήσεις (υπό τη μορφή σκηνικών οδηγιών) που εισήγαγαν ζητήματα θεματολογίας, ιδεολογίας και αισθητικής για το εν λόγω είδος.

Στον αντίποδα του Γ. Ξενόπουλου, ο οποίος επισήμαινε ότι το Θέατρο για ανήλικο κοινό πρέπει να έχει καλλιτεχνικό πρωτίστως σκοπό και όχι διδακτικά παιδαγωγικό, βρίσκεται ο Στέλιος Σπεράντσας στον οποίο είναι αφιερωμένο το δέκατο κεφάλαιο. Ασπαζόμενος τις ερβαρτιανού τύπου παιδαγωγικές θεωρίες της εποχής, με στόχο την διαπαιδαγώγηση και όχι την ψυχαγωγία των ανηλίκων, συμβάλλει στην ανάπτυξη της νεοελληνικής δραματοουργίας για το εφηβικό και νεανικό κοινό.

Το ενδέκατο κεφάλαιο είναι μία αναφορά στο έργο της Ζωρζ Σαρή. Η πολιτικοποιημένη γενιά της μεταπολίτευσης στην οποία ανήκουν τα έργα της Ζωρζ Σαρή, συνεισέφερε στην ανανέωση της ελληνικής δραματοουργίας για νεανικό κοινό διαμορφώνοντας το νέο είδος ανήλικου θεατή. Ο παθητικός και άβουλος νεαρός δέκτης, ο «αιώνιος άνηβος» των προηγούμενων χρόνων, αντικαθίσταται από τον «μικρομέγαλο ανθρωπάκο», ο οποίος γίνεται ενεργητικός συμμετέχων της παράστασης με αφυπνισμένη συνείδηση, έτοιμος να αντιμετωπίσει τις σύγχρονες του προκλήσεις (Γραμματάς 2003, σελ.371-372).

Τα τρία τελευταία κεφάλαια προσεγγίζουν σφαιρικά το Θέατρο για ανήλικο κοινό. Γίνεται μια καταγραφή της πορείας του από τα σπάργανά του τη δεκαετία του 1880 μέχρι και τις μέρες μας, εστιάζοντας στις κοινωνικοπολιτικές συνθήκες και τις παιδαγωγικές θεωρίες που διαμόρφωσαν την αισθητική του και που οδήγησαν στις ρηξικέλευθες αλλαγές, καθώς επίσης και στην αλλαγή στην αντιμετώπιση του ανήλικου θεατή. Στο τελευταίο άρθρο αναλύεται το πώς η δραματοουργία που κινείται στον χώρο του φανταστικού ή του δυστοπικού μπορεί ταυτόχρονα να ωθήσει τους νεότερους συγγραφείς να παρακινήσουν το ανήλικο κοινό ώστε να αποκτήσει κριτική ικανότητα και στόχευση για πολιτική και κοινωνική οργάνωση, ενισχύοντας το ζητούμενο του ενεργού πολίτη.

Η Νεοελληνική Δραματοουργία στις κορυφές του «Παρνασσού» - Θέατρο και Πολιτισμός στην Αθήνα του 19ου και του 20ου αιώνα, Εκδ. Φιλολογικού Συλλόγου Παρνασσού 2021

Στο βιβλίο της αυτό εξετάζεται η συμβολή του φιλολογικού συλλόγου «Παρνασσός» στις επιστήμες και στις τέχνες, η σχέση του με το Θέατρο, η σημαντική επίδραση που άσκησε στη δραματοργική εξέλιξη του Νεοελληνικού Θεάτρου από την αρχή της ιδρύσεώς του, καθώς και η διάχυση στον πνευματικό κόσμο της εποχής της ιδέας ότι το Θέατρο εκτός από μορφωτικό και παιδευτικό αγαθό δύναται να είναι στοιχείο συγκρότησης εθνικής ταυτότητας καθώς και συνδετικός κρίκος με τους απανταχού Έλληνες.

Ξεκινώντας από τις συνθήκες και τους στόχους που οδήγησαν στην ίδρυση του συλλόγου το 1865 από τους τέσσερις γιους του νομισματολόγου Εμμανουήλ Λάμπρου, με ένθερμους πρωτεργάτες κυρίως τους Μιχαήλ και Σπυρίδωνα Λάμπρου, ο τόμος αυτός αποτελεί αναλυτική τεκμηρίωση της προσφοράς του «Παρνασσού» στην επιστημονική, εκπαιδευτική και πολιτισμική πρόοδο της Αθήνας και του ευρύτερου ελληνισμού.

Η έρευνα επισημαίνει όλες τις δράσεις του συλλόγου που υπηρέτησαν το όραμά του, μεταλαμπάδευσαν γνώση, καλλιέργησαν αισθητική, αλλά και έθεσαν τα θεμέλια για τη δημιουργία του Εθνικού Θεάτρου, όπως η διοργάνωση ημερίδων και αναρίθμητων ομιλιών με προσκεκλημένους πνευματικούς ανθρώπους, συγγραφείς και μέλη της πανεπιστημιακής κοινότητας, οι διαλέξεις των οποίων υπήρξαν επιστημονικά ντοκουμέντα. Αναλύεται εκτενώς η

ομιλία του Αλέξανδρου Ρίζου Ραγκαβή η οποία έθεσε πολύ σοβαρά ζητήματα για τον τρόπο με τον οποίο θα μπορούσε να δημιουργηθεί ένα Εθνικό Θέατρο και αποτέλεσε θεμέλιο λίθο για την εξέλιξη του Θεάτρου στη χώρα.

Αναφέρονται περιστατικά σχετικά με τις αναγνώσεις θεατρικών έργων που μαζί με τις συζητήσεις που ακολουθούσαν και τις ζυμώσεις που αναπτύσσονταν, ενίσχυναν το μέλλον της ελληνικής δραματουργίας και το εθνικό όραμα. Γίνεται μνεία σε σημαντικά έργα τα οποία έφερε στο φως ο σύλλογος, όπως η *Γαλάτεια* του Σ. Βασιλειάδη, *Λέων Καλλέργης* του Α. Παράσχου, *Κωμειδύλλια* του Δ. Κορομηλά και του Α. Βλάχου, καθώς κι έργα που βρίσκονταν στην «υπηρεσία» των εθνικών αναγκών και της εξύψωσης του πατριωτικού αισθήματος που επίτασσε η εποχή.

Στη μελέτη γίνεται εκτενής αναφορά στην ιστορική διαδρομή του περιοδικού που εξέδιδε από το 1877 ο σύλλογος και θα αποτελούσε το επίσημο όργανό του, συμβάλλοντας στη διανοητική, ηθική και κοινωνική βελτίωση του λαού. Για το Θέατρο, το περιοδικό, υπήρξε σημαντικό αποθετήριο θεατρικών έργων και θεωρητικών κειμένων. Η συγγραφέας παραθέτει έναν εκτενή κατάλογο στον οποίο έχει απογράψει σημαντικά θεωρητικά κείμενα και θεατρικά έργα που συμπεριλαμβάνονται στα τεύχη του περιοδικού.

Η δημιουργία βιβλιοθήκης με ξεχωριστό τμήμα Θεάτρου συνέβαλε επίσης στη διάδοση του νεοελληνικού θεατρικού έργου. Στο βιβλίο ενσωματώνεται εκτενής κατάλογος θεατρικών έργων που μπορεί ο ερευνητής να αναζητήσει στα αρχεία του συλλόγου.

Ένα μεγάλο μέρος του τόμου αφιερώνεται στους δραματουργικούς αγώνες τους οποίους θέσπισε ο «Παρνασσός». Η ιστορία των διαγωνισμών αυτών ερευνάται λεπτομερώς από τη συγγραφέα, διότι υπήρξαν ισχυρό κίνητρο για τη συγγραφή πολλών θεατρικών έργων, αναδεικνύοντας σημαντικά ονόματα της ελληνικής δραματουργίας. Στο κεφάλαιο αυτό παρατίθεται η πρώτη μονόπρακτη κωμωδία (ανώνυμου συγγραφέα) που βραβεύτηκε στον πρώτο διαγωνισμό.

Η παρούσα έκδοση - που κοσμείται από σπάνιο φωτογραφικό υλικό και χειρόγραφα κείμενα από τα αρχεία του συλλόγου - ολοκληρώνεται με αναφορές σε εκδηλώσεις που σχετίζονταν με ζητήματα του Θεάτρου και της Νεοελληνικής Δραματουργίας.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Γραμματάς, Θ. (2003), *Θέατρο και Παιδεία*, Αθήνα: Ιδιωτική.

Μαίρη Στασινοπούλου

Γεννήθηκε και μεγάλωσε στην Αθήνα. Είναι απόφοιτη του Τ.Θ.Σ. του Ε.Κ.Π.Α., της Δραματικής Σχολής του Εθνικού Θεάτρου και κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος του Π.Τ.Δ.Ε. του Ε.Κ.Π.Α., με ειδίκευση στις «Ανθρωπιστικές σπουδές: Λογοτεχνία, Θέατρο και Γλώσσα στην Εκπαίδευση». Εργάστηκε ως ηθοποιός κυρίως σε παραστάσεις για ανήλικους θεατές και σε περιοδεύοντες θιάσους. Ως εμψυχώτρια θεατροπαιδαγωγικών προγραμμάτων έχει συνεργαστεί με δημοτικούς και ιδιωτικούς φορείς. Από το 2004 ως σήμερα εργάζεται ως εκπαιδευτικός Θεατρικής Αγωγής σε δημοτικά σχολεία της δημόσιας εκπαίδευσης.

Στοιχεία επικοινωνίας: E-mail < stassinio@hotmail.com >